

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No 1

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, yanvar.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikrarov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INSON KAPITALINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	52
Dilnoza Ruziqulova Xoliqovna	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLAR BAZASINI BAHOLASH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	56
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XALQARO TAJRIBA	60
Maksumova Umidaxon Sadikjonovna	
ОЛИГОПОЛИЯ И ТЕОРИЯ ИГР	64
Камилова Наргиза Абдукаххоровна, Наимов Самандар Раджабович	
ЦИФРОВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ: НОВАЯ ЭРА ЭФФЕКТИВНОСТИ	67
Каракулов Фарход Зайпудинович	
MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING INNOVATSION YECHIMLARI	72
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TIJORAT BANKLARIDA ULARNING SIFAT MEZONLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	77
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH IMKONIYATLARI	82
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich, To'xtayev Kamol Po'latovich	
MARKETING VA BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TAYYOR KIYIMLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	87
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
NAMANGAN VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI	93
Odilova Malika Abdushukur qizi	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	98
Toshtemirov Xojakbar Qahramon o'g'li	
ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ	103
Артикова Шохида Ильясовна	
MINTAQALARDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	107
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
THEORETICAL ASPECTS OF SERVICES IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN'S ECONOMIC TRANSFORMATION	114
Umidjon Normurodov, Qodirov Yusufbek Suyunbek ugli	
РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ	120
Расулов Нозимжон Набиджонович	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING JORIY QILINISHI VA UNI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI.....	125
Saburov Jumanazar Saliyevich	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA ICHKI BOZORNI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI	129
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Убайдуллаев Худоёр Бахтиёр угли	

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	141
Xayitov Rustam Burxonovich	
BARQAROR MOLIYALASHTIRISH KONSEPSIYASIGA MUVOFIQ "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RIVOJLANTIRISH.....	146
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li	
BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISH.....	151
Dushamov Maxmudjon Maksudbekovich	
HUDUDLARDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	159
Ibodova Dilsora Ibodovna	
INVESTITION PORTFELLARNI SHAKLLANTIRISH, BAHOLASH VA BOSHQARISH.....	165
Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Abdullaeva Shohista	
KICHIK XIZMATLAR FAOLIYATINI RASMIYLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI KO'RSATKICHLARINI OSHIRISH.....	170
Xalimbetov Farxad Bagibekovich	
MONOPOLIYAGA QARSHI BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUVLAR.....	173
Akbarov Jasur Ikromjon o'g'li	
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДИНАМИКИ И СЕЗОННОСТИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Салиходжаева Умида Абдуакбар кизи	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI TALABNI PROGNOZLASHNING CHAKANA MARKETING INNOVATSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI ROLI	186
Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi	
TEMIR YO'L YO'LOVCHI TASHISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI	200
Eshboyev Ulug'bek Farxodovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOT VA AUDIT METOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH	205
Zufarova Zilola Raxim qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN RISKLARNI BOSHQARISH MEXANIZMIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILLARI	216
Rahmonqulov Temirbek Eshmamatovich	
MULKIY SOLIQLARNING MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI TA'SIRINI BAHOLASH.....	222
Aliyarov Olim Abdug'aparovich	
AVTOMOBIL SANOATIDA MAHSULOT BILAN BOG'LIQ XIZMATLAR TASNIFI	231
Saidov Dilshodbek Razzakovich	
UY-JOY FONDINI SAMARALI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI.....	236
Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li	
TURIZMNI IQTISODIYOTDA TO'G'RIDAN TO'G'RI TA'SIRINI STATISTIK TADQIQOTI.....	241
Jumanova Zilola Tuychiyevena	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR BANK EKOTIZIMLARI VA O'ZBEKISTON BANK EKOTIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA QIYOSIY TAHLILI	248
X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI UCHUN DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	254
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	
OROL BO'YI MINTAQASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI INNOVATSION BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	259
Umarova Xusnora Dilmurod qizi	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISHCHI KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	264
Xolmurotov Salimbek Eshbekovich	
INNOVATSION KLASSTERLARNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMI	269
Quliyev Begimqul Melikovich	
ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ	276
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич	
АГРОЭКОТУРИЗМ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ УЗБЕКИСТАНА	281
Хайдаров Ойбек Зоирович	
THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON SERVICE QUALITY AND CUSTOMER SATISFACTION IN THE HOUSEHOLD SERVICE SECTOR: EMPIRICAL EVIDENCE FROM SAMARKAND REGION	287
Pardayev Sherzod Xolmurodovich, Yuldosheva Zulfizar Sayfullayevna	
DEVELOPMENT OF INTERACTIVE MODELING METHODS FOR THE SYNTHESIS OF INTELLIGENT CONTROL SYSTEMS FOR TECHNICAL OBJECTS IN THE DIGITAL ECONOMY	293
Mamutova Aygul Kalmurzaevna	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISH MASALALARI	298
Abdurazakova Nasiba Sultanovna	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI TRANSFORMATSIYASI VA UNING MOLIYAVIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI	303
Tashmuxeimova Yayra Atxamovna	
ZAMONAVIY AXBOROT TIZIMLARI ORQALI SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL	308
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
TA'LIM MIGRATSIYASI VA INTEGRATSIYA KO'RSATKICHLARINI STATISTIK TAHLILI: YEVROPA ITTIFOQI (SIRIUS) TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	314
Abdullayeva Gulhayot Shuhratovna	
HUDUDIIY SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI KO'P OMILLI STATISTIK TAHLIL ETISHDAGI ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR VA ULARDAN FOYDALANISH YO'LLARI	319
Tag'oyev Feruz Yorqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI HUDUDIIY INVESTITSIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA TAHLIL VA TAVSIYALAR	326
Egamberdiev Abbasxon Sherali o'g'li	
KICHIK BIZNESDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH VA RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	331
Nurullayev Baxrom Botirovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH	337
Ne'matova Mavsuma	
ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA ISLOMIY MOLIYA VA NOBANK KREDIT TASHKILOTLARIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING NAZARIY ASOSLARI	341
Galatov Abbas Alibekovich, Xalilov Nurullo Xamidillayevich	
IQTISODIY FAOLLIKNI OSHIRISHGA QARATILGAN DAVLAT FISKAL SIYOSATI HOLATI TAHLILI	346
Xudayberginova Nigora Turgunbayevna	
MEHNATGA HAQ TO'LASHTIRISH MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLIHNING ASOSIY VAZIFALARI	356
Anvar Raximov Maxmarasulovich	
"CRADLE TO CRADLE" VA "CRADLE TO GRAVE" KONSEPSIYALARINING UMUMIY VA XUSUSIY JIHATLARI	360
Sodikov Zokir Rustamovich	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	366
Qarshiyev Obidjon Egamberdievich	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI VA MINTAQA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI: KEYNESIAN YONDASHUV NUQTAI NAZARIDAN.....	370
Shermatov G'ofurjon G'ulamovich	
QURILISH KORXONALARIDA INQIROZGA QARSHI BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI (ROSSIYA TAJRIBASI)	377
O'rinboyev Doniyorjon Baxtiyorjon o'g'li	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA YASHIL XIZMATLAR SEKTORINING TRANSFORMATSIYASI.....	385
Aliqulova Laylo Ziyadin qizi	
VIRTUAL TA'LIM MUHITI ORQALI TALABALARNING MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	390
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA TRANSPORT INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH KO'RSATKICHLARINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHTIRISH	395
Qo'ziyboyev Umarbek Ulug'bekovich	
ОЦЕНКА СТОИМОСТИ И РИСКОВ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ (FDI)	400
Бахтиярова Дильноза Мадминджановна	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING AHAMIYATI.....	407
Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich	
O'ZBEKISTONDA INTEGRATSIYALASHGAN YASHIL MOLİYALASHTIRISH ARHITEKTURASI: KONSEPTUAL MODEL VA AMALIY TAKLIFLAR.....	412
Quliyev Ulug'bek Mirzayevich	
BANK TIZIMI FAOLIYATI MISOLIDA MOLİYAVIY ISLOHOTLAR SHAROITIDA KORXONALAR LIKVIDLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	419
Iminova Nurjahan Qodirjon qizi, Karimov Sardorbek Shuxratjon o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING SANOAT RIVOJI VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI O'RNI	423
Baxtiyor Abduganiyev, Nodira Saidbaxromova	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В СТАНОВЛЕНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	427
Li Kristina Alekseyevna, Элназарова Шарифа Исроиловна, Эшпулатов Достонбек Боходир огли	
TOVAR-XOMASHYO BIRJASIDA SAVDO TURLARINING SHAKLLANISHI VA ULARNING BOZOR SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	432
Xudayberdiyev Kamoliddin Ustemirovich	
THE ROLE OF CORPORATE STRUCTURES IN THE DEVELOPMENT OF GLOBAL FINANCIAL RELATIONS.....	438
Kurbaniyazov Shakhzodbek Karimovich	
BANKLARNI MODERNIZATSIYA VA TRANSFORMATSIYA QILISH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASH SAMARADORLIGINI TA'MINLASH VA UNI OSHIRISHNING ASOSIY YO'LLARI	442
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING: O'ZBEKISTON SHAROITIDA SAMARADORLIK VA INTEGRATSIYA MODELLARI	446
Kamilov Farxod Shamilevich	
TASHQI SAVDODA EKSPORTNING MAKROIQTISODIY AHAMIYATI	453
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna	
РАЗВИТИЕ АСПЕКТОВ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	459
Юсупов Махамадамин, Закирова Умида Махамадаминовна	
LIZING OLUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA YURITILISHI	462
Sadritdinov Baxodir	

Sadritdinov Baxodir

TDYU Tahririy-nashriyot markazi,
Tipografiya bo'limi muhandis-hisobchisi xodimi

LIZING OLUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA YURITILISHI

Annotatsiya. Ushbu maqolada lizing oluvchi korxonalarda buxgalteriya hisobini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, xususan IFRS 16 "Ijara" standarti asosida yuritish masalalari ilmiy-amaliy jihatdan atroflicha tahlil qilingan. Global iqtisodiy muhit sharoitida moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va taqqoslanishini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etib, lizing operatsiyalarining balansda to'g'ri aks ettirilishi korxonaning real moliyaviy holatini xolis baholash imkonini beradi. Maqolada IFRS 16 ning avvalgi IAS 17 standartidan tub farqlari ochib berilib, lizing oluvchilar uchun yagona hisob modeli joriy etilishining afzalliklari asoslab berilgan. Tadqiqot jarayonida nazariy va qiyosiy tahlil, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish hamda amaliy misollar metodlaridan foydalanilgan. Lizing shartnomalarini hisobga olish jarayoni sakkiz bosqichda yoritilib, har bir bosqichning mazmuni va buxgalteriya hisobidagi ahamiyati tizimli ravishda ko'rsatib berilgan. Shuningdek, lizing operatsiyalarining schyotlar rejasida aks ettirilishi jadval asosida bayon etilgan. Tadqiqot natijalari IFRS 16 ga muvofiq foydalanish huquqi aktivi va lizing majburiyatlarini balansda tan olish moliyaviy hisobotlarning ishonchiligidini oshirishini, balansdan tashqari majburiyatlarni qisqartirishini hamda investorlar va foydalanuvchilar uchun axborot sifatini yaxshilashini tasdiqlaydi. Xulosa qismida milliy buxgalteriya tizimini xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish, hisob siyosatini takomillashtirish va lizing hisobini avtomatlashtirish bo'yicha amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: lizing, IFRS 16, buxgalteriya hisobi, lizing oluvchi, foydalanish huquqi aktivi, lizing majburiyati, moliyaviy hisobot, xalqaro standartlar, balans, amortizatsiya.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of lease accounting by lessee companies in accordance with International Financial Reporting Standards, particularly IFRS 16 "Leases." In the context of a globalized economy, ensuring the transparency and comparability of financial statements is of paramount importance, while the proper recognition of lease transactions on the balance sheet enables an objective assessment of an entity's true financial position. The paper highlights the fundamental differences between IFRS 16 and the former IAS 17 standard and substantiates the advantages of introducing a single accounting model for lessees. The research employs methods of theoretical and comparative analysis, review of regulatory and legal documents, and examination of practical examples. The lease accounting process is presented through eight sequential stages, each reflecting its accounting and economic significance. In addition, a table illustrating the chart of accounts entries for lease transactions is provided. The findings confirm that recognizing right-of-use assets and lease liabilities in accordance with IFRS 16 enhances the reliability of financial reporting, reduces off-balance-sheet obligations, and improves the quality of information for investors and other users. The conclusion offers practical recommendations for harmonizing national accounting systems with international standards, improving accounting policies, and automating lease accounting processes.

Key words: leasing, IFRS 16, accounting, lessee, right-of-use asset, lease liability, financial reporting, international standards, balance sheet, depreciation.

Аннотация. В статье всесторонне рассматриваются теоретические и практические аспекты ведения бухгалтерского учета у предприятий-лизингополучателей в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности, в частности стандартом IFRS 16 «Аренда». В условиях глобальной экономики особую значимость приобретают прозрачность и сопоставимость финансовой отчетности, а корректное отражение лизинговых операций в бухгалтерском балансе позволяет объективно оценить реальное финансовое состояние предприятия. В работе раскрываются принципиальные отличия IFRS 16 от ранее действовавшего стандарта IAS 17 и обосновываются преимущества внедрения единой модели учета для лизингополучателей. В ходе исследования использованы методы теоретического и сравнительного анализа, изучение нормативно-правовых документов, а также анализ практических примеров. Процесс учета лизинговых договоров представлен в виде восьми последовательных этапов с подробным раскрытием их экономического содержания и учетного значения. Кроме того, приведена таблица корреспонденции счетов бухгалтерского учета по лизинговым операциям. Результаты исследования подтверждают, что признание актива в форме права пользования и обязательства по лизингу в соответствии с IFRS 16 способствует повышению достоверности финансовой отчетности, сокращению внебалансовых обязательств и улучшению качества информации для инвесторов и пользователей отчетности. В заключении сформулированы практические рекомендации по гармонизации национальной системы бухгалтерского учета с международными стандартами, совершенствованию учетной политики и автоматизации учета лизинговых операций.

Ключевые слова: лизинг, IFRS 16, бухгалтерский учет, лизингополучатель, актив права пользования, лизинговое обязательство, финансовая отчетность, международные стандарты, баланс, амортизация.

KIRISH

So'nggi yillarda jahon mamlakatlarida global iqtisodiy muhitning rivojlanishi sharoitida korxonalar faoliyatining samaradorligi hamda shaffof moliyaviy axborot taqdim etilishi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) korxonalar moliyaviy hisobotlarining taqqoslanishini ta'minlash va investorlarni ishonchli moliyaviy axborot bilan ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, lizing operatsiyalarining korxonalar balansida to'g'ri va to'liq aks ettirilishi dolzarb masalalardan biri sanaladi.

2019-yilda joriy etilgan IFRS 16 "Leases" standarti avvalgi IAS 17 talablariga nisbatan sezilarli o'zgarishlarni nazarda tutib, ijaraga oluvchi korxonalardan foydalanilayotgan aktivlar hamda ular bilan bog'liq majburiyatlarni balansda tan olishni talab etadi. Mazkur yondashuv korxonalarning moliyaviy ko'rsatkichlarini yanada aniq, xolis va shaffof aks ettirishga xizmat qiladi hamda moliyaviy tahlil sifati oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, lizing buxgalteriya hisobi korxonaning moliyaviy holatini to'liq va ishonchli ifodalashda muhim o'rin tutadi. M. Yusupova [1] tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda IFRS 16 talablari asosida lizing oluvchilar (lesseelar) uchun yagona hisob modeli joriy etilgani hamda ushbu jarayonda "foydalanish huquqi aktivi" va "lizing majburiyati"ni tan olish zarurligi asoslab berilgan. Ko'plab ilmiy tadqiqotlarda IFRS 16 ning moliyaviy hisobot ko'rsatkichlariga ta'siri chuqur tahlil qilinib, mazkur standartning joriy etilishi aktivlar va majburiyatlar tarkibining aniqlashuvi, shuningdek EBITDA va boshqa muhim moliyaviy ko'rsatkichlarning yanada shaffof shakllanishiga xizmat qilishi ta'kidlanadi.

Milliy ilmiy adabiyotlarda ham moliyaviy lizing operatsiyalarining buxgalteriya hisobida aks ettirilishi bo'yicha turli yondashuvlar keng yoritilgan bo'lib, ular asosan korxonalar amaliyoti uchun uslubiy va metodik qo'llanma vazifasini bajaradi. Shu bilan birga, mazkur iqtisodiy munosabatlar mamlakatimizda O'zbekiston Respublikasining 1999-yil 14-apreldagi 756-I-son "Lizing to'g'risida"gi Qonuni¹ [2] asosida huquqiy jihatdan tartibga solinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada nazariy va qiyosiy tahlil, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish hamda empirik misollarni tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida tizimli va funksional yondashuv asosida lizing munosabatlarining buxgalteriya hisobida aks ettirish xususiyatlari o'rganildi.

Tahlil davomida xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, xususan IFRS 16 talablari milliy buxgalteriya amaliyoti bilan qiyoslandi. Shuningdek, lizing operatsiyalarining moliyaviy hisobot ko'rsatkichlariga ta'siri amaliy misollar asosida baholanib, olingan natijalar ilmiy jihatdan umimlashtirildi.

¹ O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 14.04.1999 yildagi 756-I-son <https://test.lex.uz/en/docs/-85259?ONDATE=21.04.2021>

TAHLIL VA NATIJALAR

Lizing shartnomalarini hisobga olishni takomillashtirish buxgalteriya hisobini standartlashtirish, avtomatlashtirilgan axborot tizimlarini joriy etish hamda lizingning muayyan turlari (moliyaviy, operatsion va sotish–sotib olish) bo'yicha aniq buxgalteriya siyosatini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, mazkur jarayon moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirish, ularning IFRS va RAS talablariga muvofiqligini ta'minlash, balans (aktivlar va passivlar) hamda foyda va zararlar to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini aniqlashtirishga xizmat qiladi. Asosiy e'tibor shartnomaviy xususiyatlar va qonunchilik talablarini hisobga olgan holda aktivlar, majburiyatlar, amortizatsiya hamda lizing to'lovlarini to'g'ri va o'z vaqtida tan olishga qaratiladi.

Lizing muomalalarining moliyaviy hujjatlarini tayyorlash va amalga oshirish jarayonini sakkizta ketma-ket bosqich asosida o'rganish mumkin.

Birinchi bosqichda transport korxonalari tomonidan belgilangan shakldagi talabnoma rasmiylashtiriladi. Unda xo'jalik yurituvchi subyektning lizing oluvchi bilan lizing munosabatlarini boshlashdan ko'zlangan maqsad aks ettiriladi. Talabnomada transport korxonasining tashkiliy-huquqiy shakli, lizing obyektining qiymati, uskunalar yetkazib beruvchi to'g'risidagi ma'lumotlar, shuningdek, potensial qarz oluvchining lizing operatsiyalarini amalga oshirish uchun zarur moliyaviy va tashkiliy resurslarga egaligi haqida batafsil axborot keltiriladi.

Ikkinchi bosqichda transport korxonasi talabnoma bilan bir qatorda zarur hujjatlar to'plamini taqdim etadi. Ushbu hujjatlar tarkibiga mahalliy hokimiyat huzuridagi tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatga olish organlari tomonidan tasdiqlangan ta'sis hujjatlari, soliq inspeksiyasi tomonidan tasdiqlangan so'nggi ikki yil uchun buxgalteriya balanslari, texnik-iqtisodiy asoslash (TIA), biznes-reja yoki lizing loyihasining o'zini o'zi qoplashini tasdiqlovchi moliyaviy hisob-kitoblar kiradi.

Uchinchi bosqichda korxona rahbari tomonidan lizing loyihasini ko'rib chiqish uchun mas'ul shaxs buyruq asosida tayinlanadi. Mazkur bosqichda lizing loyihasining yakuniy iqtisodiy tahlili amalga oshiriladi, potensial qarz oluvchining moliyaviy holati baholanadi, taqdim etilgan hujjatlar huquqiy ekspertizadan o'tkaziladi hamda lizing obyektining qiymati bo'yicha qiyosiy tahlil bajariladi.

To'rtinchi bosqichda lizing sotuvchi, lizing oluvchi va transport korxonasi o'rtasida lizing shartnomasi tuziladi. Ushbu shartnoma tomonlar o'rtasidagi huquqiy va iqtisodiy munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy hujjat hisoblanadi. Shartnomada lizing obyektidan foydalanish va uni saqlash shartlari, lizing to'lovlarini amalga oshirish muddatlari, ularni muddatidan ilgari to'lash shartlari, shuningdek, lizing obyektiga oid risklarning transport korxonasiga o'tish shartlari belgilab qo'yiladi. Lizing shartnomasiga ilova sifatida obyekt to'g'risidagi ma'lumotlar va lizing to'lovlari jadvali kiritiladi.

Beshinchi bosqichda lizing oluvchi uskunalar yetkazib beruvchi bilan oldi-sotdi shartnomasini tuzadi. Yetkazib beruvchi transport korxonasi tomonidan taqdim etilgan takliflar asosida lizing oluvchi tomonidan tanlanadi. Oldi-sotdi shartnomasida mol-mulkning aynan lizingga berish maqsadida sotib olinishi alohida band bilan mustahkamlanadi. Keyinchalik mol-mulk sifati, butligi va yetkazib berish muddatlariga oid da'volar bevosita yetkazib beruvchiga yo'naltiriladi.

Oltinchi bosqichda mol-mulk qiymati to'liq to'langach, lizing obyektini mahsulot yetkazib beruvchi tomonidan transport korxonasiga topshiriladi. Qabul qilish-topshirish jarayonida lizing oluvchi, transport korxonasi va yetkazib beruvchi ishtirok etadi. Mazkur paytdan boshlab lizing muddati hisobga olinadi hamda lizing loyihasi ustidan monitoring tizimi yo'lga qo'yiladi. Monitoring lizing obyektidan samarali foydalanish va to'lovlarning o'z vaqtida amalga oshirilishini nazorat qilishga qaratiladi.

Yettinchi bosqichda lizing obyektini foydalanishga qabul qilingandan so'ng transport korxonasi lizing to'lovlarini amalga oshirishni boshlaydi. Ushbu to'lovlar tarkibiga lizing obyektining qiymatini qoplash, lizing beruvchining marjasi hamda operatsiyani amalga oshirish jarayonida yuzaga kelgan boshqa xarajatlar kiradi.

Sakkizinchi bosqichda lizing muddati yakunlangach va transport korxonasi shartnoma doirasidagi barcha majburiyatlarni to'liq bajargach, lizing obyektini transport korxonasining mulkiga o'tkaziladi. Shu bilan lizing operatsiyasi yakunlangan hisoblanadi hamda qarzдорlik mavjud emasligini tasdiqlovchi hujjatlar rasmiylashtiriladi (1-jadval).

1-jadval. Lizing operatsiyalar hisobi bilan bog'liq operatsiyalarni buxgalteriya hisobi schyotlar rejasida aks ettirish

Xo'jalik operatsiyalarini mazmuni	Schyotlar korrespondensiyasi	
	Debet	Kredit
Lizing oluvchi korxonada asosiy vositalarning joriy lizingining hisobi:	4820 5110	9350 4820
Lizingdagi asosiy vositalarlarga eskirishi xisoblandi.	9430	0220 0299
Lizing tulovining kelgusi ikki oyga tegishli bulgan summalari kelib tushdi	5110	6230

Lizing oluvchi korxona korxonada joriy lizingning buxgalteriya hisobi	001 2010	6910
Lizing tulovi utkazildi	6910	5110
Lizingga olingan asosiy vositani pudrat usulida tiklanishi uchun tulov	2010	6010
Pudratchiga tiklash ishlari uchun tulov utkazildi	6010	5110

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, transport korxonalarida lizing asosida olinayotgan obyektlar buxgalteriya hisobida yagona 0310 – «Uzoq muddatli ijara shartnomasi bo'yicha olingan asosiy vositalar» schyotida hisobga olinadi. Mazkur yondashuv lizing operatsiyalarini markazlashgan holda nazorat qilish, ularning hisobini tizimlashtirish va moliyaviy axborotning aniqligini ta'minlash imkonini beradi. Shu bilan birga, lizing muomalalarini yanada samarali tashkil etish hamda boshqaruv ehtiyojlarini qondirish maqsadida asosiy vositalarning turlari bo'yicha alohida subschyotlar ochish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ushbu subschyotlar orqali korxona o'z balansida mavjud bo'lgan lizing obyektlarining turi, qiymati va hajmi to'g'risida batafsil va ishonchli axborot olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Hozirgi kunda Rossiya, Qozog'iston va boshqa rivojlanayotgan bozorlar ta'siri ostida lizing munosabatlari an'anaviy uch tomonlama modeldan bosqichma-bosqich voz kechib, yanada murakkab, ko'p qirrali va ko'p bosqichli shakllarga o'tmoqda. Bunday sharoitda lizing munosabatlarining bevosita ishtirokchilari sifatida lizing beruvchi, lizing oluvchi va yetkazib beruvchi bilan bir qatorda, bilvosita ishtirokchilar – banklar, trast kompaniyalari, tranzaksiyalarni moliyalashtiruvchi tashkilotlar, sug'urta kompaniyalari, brokerlik, vositachilik hamda konsalting firmalari ham faol ishtirok etmoqda. Bu holat lizing munosabatlarining institutsional jihatdan takomillashib borayotganini va ularning iqtisodiy ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi.

Lizing munosabatlarining ma'lum bir turini to'g'ri tanlash va qo'llash orqali ijaraga olingan aktivning boshlang'ich qiymatini shakllantirish, uni topshirish, qaytarish va sotib olish bilan bog'liq operatsiyalarni hisobga olish, ijara to'lovlarini tan olish, aktivning foydali foydalanish muddati hamda ishga tushirish sanasini belgilash, amortizatsiya usulini aniqlash, sotib olish qiymatini hisoblash, tomonlar o'rtasidagi debitorlik va kreditorlik qarzarini aks ettirish, ajralmas yaxshilanishlarni hisobga olish, shuningdek lizing bitimi jarayonida yuzaga kelgan xarajatlarni lizing beruvchi va lizing oluvchi o'rtasida oqilona taqsimlash imkoniyati yaratiladi. Natijada lizing xizmatlaridan olingan daromadlarni aniq belgilash va lizing obyektlarini moliyaviy hisobotlarda to'g'ri aks ettirishga erishiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, lizing oluvchilarning buxgalteriya hisobi qoidalarida mavjud nomuvofiqliklarni bartaraf etish va yagona tizimli yondashuvni joriy etish maqsadida buxgalteriya hisobi qonunchiligini takomillashtirish dolzarb hisoblanadi. Lizing xizmatlari bozorining rivojlanishi, pul oqimlarini optimallashtirishga qaratilgan murakkab moliyaviy sxemalarning kengayishi lizing operatsiyalari bo'yicha hisob yuritish mexanizmlarini yanada puxta va samarali qilishni talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, analitik maqsadlar uchun ishlab chiqilgan buxgalteriya hisobi sxemasi lizing aktivlarining harakati, shuningdek lizing shartnomasi tomonlari o'rtasidagi hisob-kitoblar holatini doimiy va batafsil nazorat qilish imkonini beradi. Ayniqsa, lizing aktivi va lizing majburiyatlarini moliyaviy hisobotlarda to'g'ri baholash lizing oluvchining moliyaviy holatini xolis aks ettirish, faoliyat natijalarini tahlil qilish va asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, xususan IFRS 16 talablariga muvofiq, lizing oluvchi korxona lizing shartnomasi boshlangan paytda foydalanish huquqi aktivini va lizing majburiyatini tan oladi. Foydalanish huquqi aktivi dastlab lizing majburiyatining boshlang'ich qiymati, to'g'ridan-to'g'ri dastlabki xarajatlar hamda demontaj va tiklash bilan bog'liq xarajatlarni o'z ichiga olgan holda baholanadi. Keyingi hisobot davrlarida mazkur aktiv amortizatsiyalanadi, lizing majburiyati bo'yicha esa foiz xarajatlari hisoblab boriladi. IFRS 16 ning eng muhim va tub farqi shundaki, u lizing oluvchilar uchun yagona hisob modelini belgilaydi. Agar avvalgi IAS 17 standartida lizing operatsiyalari operatsion va moliyaviy lizingga ajratilgan bo'lsa, IFRS 16 ga ko'ra deyarli barcha lizing shartnomalari balansda tan olinadi. Natijada balansdan tashqari majburiyatlar sezilarli darajada qisqarib, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligi yanada oshadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

IFRS 16 ning o'ziga xos jihatlari lizing hisobi sohasida muhim sifat o'zgarishlarini yuzaga keltirdi hamda mazkur yo'nalishda yangi yondashuvlarning shakllanishiga zamin yaratdi. Ushbu standart lizing oluvchi korxonalarda moliyaviy holatni yanada real, to'liq va shaffof aks ettirishga xizmat qilib, moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini oshiradi. Mazkur yondashuv hisob yuritish jarayonida ayrim metodologik va texnik murakkabliklarni talab etishiga qaramay, amaliyotda u moliyaviy boshqaruv sifatini yaxshilash, axborot ochiqligini kengaytirish va uzoq muddatda investorlar ishonchini mustahkamlashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, lizing oluvchi korxonalarda buxgalteriya hisobini xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, xususan IFRS 16 talablari asosida yuritish moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va taqqoslanishini sezilarli darajada oshiradi. Lizing obyektlarini balansda tan olish orqali korxonaning real moliyaviy holati, majburiyatlari va moliyaviy risklari yanada to'liq va xolis tarzda namoyon bo'ladi. Shu munosabat bilan, korxonalarda IFRS 16 talablariga mos hisob siyosatini ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish, buxgalterlar hamda moliyaviy menejerlar uchun xalqaro standartlar bo'yicha malaka oshirish dasturlarini kengaytirish, milliy buxgalteriya standartlarini xalqaro me'yorlarga bosqichma-bosqich uyg'unlashtirish hamda lizing hisobi jarayonlarini avtomatlashtirish orqali moliyaviy axborotning aniqligi va tezkorligini oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 1999-yil 14-apreldagi 756-l-son "Lizing to'g'risida" gi Qonuni. <https://test.lex.uz/en/docs/-85259?ONDATE=21.04.2021>
2. Yusupova, M. B. Lease Accounting Transformation under IFRS 16. – 2025-yil, № 4.
3. Korotkix, E. A. Sovershenstvovaniye sistemy buxgalterskogo ucheta lizingovyx operatsiy // Ekonomika i sotsium. – 2014. – № 1(10).
4. IFRS 16 – Leases. [https://nrm.uz/contentf?doc=580091_\(ifrs\)_16_arenda&products=1_vse_zakonodatelstvo_uzbekistana](https://nrm.uz/contentf?doc=580091_(ifrs)_16_arenda&products=1_vse_zakonodatelstvo_uzbekistana)
5. International Accounting Standards Board (IASB). IFRS 16 Leases: Basis for Conclusions. London: IFRS Foundation, 2016.
6. Deloitte. IFRS in Focus: IFRS 16 Leases (Overview and Key Changes). Deloitte IAS Plus, 2016.
7. KPMG. Leases: IFRS 16 – A Closer Look. KPMG International, 2016.
8. PwC. In Depth: IFRS 16 – Leases. PricewaterhouseCoopers, 2016.
9. Ernst & Young (EY). Applying IFRS: A closer look at IFRS 16 Leases. EY Global, 2016.
10. Grant Thornton. IFRS 16 Leases: Guide to the Standard. Grant Thornton International, 2016.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
